

■ Hiljaisloa Guarujassa

Peilaajallakin oli tilaisuus osallistua tiedotustutkimuksen maailmankonferenssiin "eksoottisessa" Brasiliassa. Tosin tutkijoita ei hemmoteltu kesällä ympäristökoukukseen osallistuneiden toimittajien tavoin hyvässä ja pahassa uskottoman Rion yöllä, Cocabacanan rannoilla ja sambakarnevaaleilla, vaan tyytyminen oli Sao Paolon valtavan teollisuuskaupungin lähetyvillä olevaan Guarujan rantakaupunkiin.

Brasilian kallaistakin maata sitä lähesty etupäässä tiedotusvälineiden kautta syntyneen mielikuvan kautta. Julkisuuksessa päällimmäisenä on ollut katulapsien ammattimainen murhaaminen, suunnaton köyhyys ja rikollisuuden tavaton paljous. Kesällä Rion kokouksen aikoihin iltalehdistä saatiin lukea kuinka kansanedustaja Esko Seppänen ryöstettiin hotellinsa edessä (saaliina tosin vain nippu käyntikortteja takataskusta); kuinka eräät drinkkejä maistelleet toimittajat huumattiin; ja kuinka eräät rikolliset herasmiehet olivat kohteliaasti esittäytyneet olevansa mafiasta ja todenneet, että arvon rouvien olisi syytä luovuttaa arvoesineensä.

Maalailtu kuva rikollisuudesta sopinee parhaiten juuri Rioon, mutta ei välttämättä muualle Brasiliaan. Rio on ylikehittyneen turismin keskus, jossa rikkaita länsituristeja velloo tungokseen asti tietyillä alueilla. Koillisesta kurjuutta Rioon paennelle köyhälistölle jokainen länsituristi näyttyy miljonäärinä, suurena rahasäkinä, joka piehtaroi tolkuuttomassa varakkuudessa. Siinä näiden rahasäkkien lopputonta virtaa katsellessa tulee varmaankin katujen eläille mieleen kalastajan aatokset: jospa tuohon miljoonakalojen parveen heittäisi kerrankin verkkonsa, niin eiköhän sillä jo vuoden eläisi...

Peilaajan korviin kantautui ainoastaan yksi tiedotustutkijoita kohdannut ryöstöyrittäminen. Tampereen yliopistossakin opettava Wolfgang Kleinwächter sai kolme rosvoa kimppuunsa ja meinasi mennettää kameransa. Neuvokas niistäytyminen, vahva kameran hihna ja luja teu-

toninen niska tekivät yrityksen tyhjäksi. Maaseudulla matkailut suomalaisien partio sen sijaan joutui osavaltioiden rajalla tullimiesten viattoman yksityisyrityksyyden kohteeksi: rajan ylityksestä olisikin pitänyt toimittaa melkoiset juomarahat näille hidalgoille.

■ Kulttuurinen katsekontakti

Etelä-Amerikan väkirikkain kaupunki Sao Paolo ei sen sijaan ole turismin, vaan teollisuuden ja kaupan keskus. Väkiluvusta voidaan esittää lähinnä arvauksia, joita tukevat yöaikaan lämpökameralla otetut kuvat: 10-15 miljoonaa. Reuna-alueilla levittäytyy loputonta hökkelilylää, jonne ei parane mennä töllestelemään. Kaupungin keskusta sen sijaan on kuin minkä tahansa metropolin keskusta eli mitään turvallisuutta vaarantavaa ei ole havaittavissa ainakaan päiväs- aikaan.

Konferenssipaiikka Guaruja oli tavattoman rauhallinen, melkein pä unelias kalastajakylä. Oli nimittäin sikäläinen talvi-aika ja laajat hiekkarannat ammottivat tyhjyyttään. Talveksi ilma oli kuitenkin mukiinmenevä: lämpöä siinä 20 astetta, palmujen havinaa ja silmien edessä Atlantin azuurinsinistä aavaa aina Afrikan asti. Ilman kosteus oli kuitenkin niin suuri, että aamulla vuodevaatteet sai melkein vääntää kuiviksi.

Hotellin mainiota aamiaista tuoreine hunajameloneineen ja mangoineen oli miellyttävää nauttia ikkunan ääressä katsellen valkoisen hiekan ja syvävihreiden maininkien yli johonkin Afrikan suuntaan. Mutta tämän esteettisen hetken sotki pahan kerran se viluinen ja nälkäinen katunuori joka vesi suusta valuen seurasi ikkunan takaa jokaisen ruokapalan matkaa lautaselta Peilaajan avaraan ruhoon. Kulttuurien ja elintasojen välinen häviävän hetken mittainen katsekontakti vei ruokahalut niin, että muina päivinä olikin syötävä visusti etäämpänä ikkunasta.

Hintataso muuten oli muitten kuin tuontitavaroiden osalta länsimaiseen tasoon tottuneelle huokea. Alle kahdella

kympillä saattoi ravintolassa syödä hienon aterian. Kaupoissa päivittäistavara oli polkuhintaista. Ja sikäläistä "batidas"-drinkkien rakennusaineena käytettyä viinaa lie halvempi laatu maksanut hypermercadossa nelisen markkaa litra ja kalliimpi peräti kuusi markkaa. Liekö samaa tavaraa saanut huoltoasemien alcool -mittareista annosteltunakin.

■ Hamelink keikuttaa venettä

Guarujan konferenssi sujui mukavasti sektioiden ja työryhmien toiminnassa. IAMCR:n kokouksiin kuuluu tosin melkoisesti myöskin monensorttista politiikkaa, riitelyä ja juntaamista. Väillä uhkailtiin maiden järjestöstä eroamisella ja omien uusien järjestöjen perustamisella. IAMCR:n presidentti Cees Hamelink piti kalvinistipapiksi varsin hupaisan ironisen juhlapuheen, joka korkeiden maaherrojen yms. ritualististen höpinöiden jälkeen oli virkistävää. Puheen jälkeen yleisö ja isännätkin aplodeerasivat kovasti. Mutta annas olla kun väliajan jälkeen pantiin viisaat päät yhteen ja huomattiin, että presidentti olikin huvainnut harrastaa ironiaa mm. isäntien järjestelykyvyistä. Seurauksena oli melkein pä järjestöllinen sisällissota. Mitä tästä opimme? Että ei pidä harrastaa asioiden kertomista juhlapuheissa, joissa kuuluu kaiken maallisen järjen yhtäpitävän todistuksen mukaan soida vain tyhjen tynnöiden juhlava kumu.

■ Veltliner Nordenstreng

Jo lentokoneessa oli mahdollisuus syventyä konferenssipapereiden abstraktien tutkimiseen, samalla kun syrjäilmälä saattoi seurata weltliner & globetrotter Nordenstengin juohevaa sukkuolentia käsi ojossa jumbojetin käytävillä. Vuosien varrella kun pakkaa tulemaan noita konferenssituttavia. Toinen mahdollisuus on, että paremman tekemisen puutteessa Kalle teki tuttavuutta jumbojetillisen ihmisiä kanssa.

Mutta niistä abstrakteista tekee mieli todeta sama, kuin mitä eräs englantilainen professori oli todennut yli 12 tuntia

koneessa sosiologisen konferenssin papereita tutkittuaan. "A bunch of bullshit!", oli tuo kiusattu herra puuskahtanut. Myöhemmin levättyään herra oli sitten kyllä tietävästi suostunut lieventämään jyrkkää kantaansa, ja saman joutui tekemään Peilaajakin.

■ Pidetään puritaanista ikävää

Brasilia on puhekkulttuurin maa, siinä missä Suomi voisi olla lukemiskulttuurin maa. Brasiliassa, kuten yleisemminkin Latinalaisessa Amerikassa, rakastetaan loputonta paasaamista. Brasilialaisten puheviestinnän kyvyt ovatkin huippuluokkaa, vaikka esim. englannin auttavakin taito on harvinaista. Eräsikin pientä kapakkaa pitänyt nainen innostui käsitetyään, että olimme Euroopasta, jossa hän oli kerran käynyt. Muutamalla saksan sanalla sekä vauhdikkaalla pantomiimilla hänen onnistui kertoa 1.) siihen astisen elämänsä vaiheet erään saksalaisen merimiehen heilana, 2.) haukkua Brasilian hallitus, pormestari ja erityisesti presidentti maan rakoon, sekä 3.) pitää raivokas poliittinen puhe köyhien ja rikkaiden välisestä ammottavasta kuiluista.

Suomessa opiskeleva brasilialainen henkilö puolestaan oli aluksi ällikällä lyötynä suomalaisten epäkommunikatiivisuudesta. Kun bussissa kaikki olivat hiljaa ja totisen näköisiä, luuli tämä opiskelijamme että on kansallinen surupäivä. Vasta myöhemmin hänelle selvisi se karmea totuus, että täällä pidetään ikävää jatkuvasti.

No, kyllä suomalaisesta puritaanisesta etiikasta on hyötyäkin. Erään puolestaan Keski-Amerikassa opiskelleen suomalaisen mukaan olivat isännät vallan tymistyneitä, kun hän muutamassa kuuksaudessa sai valmiiksi kirjallisen työnsä, vaikka olikin vain lyhyen espanjan lukeutunut. Sikäläisen aikataulun mukaan tuossa ajassa olisi ehditty vasta aiheen tiimoilta käytävän loputtoman puheenporinan ensimmäiseen ja kovin alustavaan vaiheeseen. Brasiliassa ei muutenkaan noudateta täsmällisen kurinalaista länsimaista aikaa. Amerikkalainen matkakirja

kehottaaakin heti ensimmäiseksi luopumaan kaikista täsmällisten aikamäärien vaateista ja opettelemaan odottamisen taidon: puolen tunnin tai parinkin tunnin viivästyminen on tavallista.

■ Yhtenäistä kansaa ei...

Edellä jo mainittiin hallituksen ja presidentin haukkumisesta. Yhtenäistä kansaa ei mikään voi voittaa, sanottiin ennen. Nyt brasilialaiset olivat harvinaisen yksimielisiä siitä, että maan presidentti on lahjuksia vastaanottava roisto, vaikka hänet valittiin nimenoman korruption vastustajana virkaansa. Eipä ole ennen kulttu sitäkään, että bussissa kaupunkimaisemia esittelevä opas innostuisi siinä kesken kaiken oikein perinpohjaisesti haukkumaan oman maan hallituksen ja presidentin. Aikoinaan Neuvostoliitossa matkailleena Peilaajakin on tottunut aivan toisenlaiseen puheeseen järjestelmästä ja sen korkeimmista arvohenkilöistä. Presidenttiä vastaan järjestettiin valtavia joukkomielenosoituksiakin ja niinhän presidentti joutui kuin joutuikin eroamaan.

■ Hiilitabletteja ja saippuaoppe- raa

Syystä tai toisesta Peilaajalle kävi niinkuin mainoksessa, jossa hellekypäräinen mies kourii epätoivoissaan mahaansa ja huutaa seuralaiselleen: "Greta, missä garbol!". Kyseessä on tietysti carbo medicinalis ja kaikkihan tietävät mihin sitä tarvitaan. Tämä mahatauti sitoi Peilaajan päiväksi hotellihuoneeseen, seurana vain ruma pino konferenssipapereita ja televisio. Puolen päivän pujottelu muutamalla tv-kanavilla oli valaisevaa: Brasilian television uutiset näyttivät samanlaisilta kuin eurooppalaisetkin. Kielestä ei saanut paljoa selvää, mutta kuvituksen ja teemojen perusteella genre oli hyvin tuttu.

Paikallisvaalien läheisyyden vuoksi kanavilta tuli paljon vaalimainoksia. Ei niinkään lyhyitä iskuja, vaan puolueiden ja puolueyhmittymien teettämiä kokonaisia ohjelmia, pisimmät puolen tunnin

mittaisia. Television voima tuli näkyviin, kun sanoja ymmärtämättä pystyi muodostamaan kuvan esitellyistä puolueista.

Brasilia näyttää olevan saippuaopperoiden luvattu maa. Saippuaa kupli kaikilta kanavilta ja moneen otteeseen päivässä. Sikäläiset kauniit, rohkeat ja rikkaat näyttelivät latinalaisella temperamentillaan enemmän yli kuin pohjoisamerikkalaiset kollegansa. Aihepiirit olivat tuttuja. TV-kuvan väriskaala oli rajumpi ja kylläisempi. En tiedä johtuiko tekniikasta vaiko yleisön mausta.

■ Terveisiä Amsterdamiin...

Jokaisen tiedotustutkijan velvollisuuksiin kuuluu seurata *Sosiologia*-lehteä, aina ja tänä vuonna erityisesti. Numerossa 2/92 Taina Rajanti aloitti tiedotusoppia läheltä liipaavan keskustelun diskurssianalyysin ja koko diskurssin käsitteen mahdollisesta hedelmättömyydestä, sai Pekka Sulkusen vastaamaan seuraavassa numerossa ja julkaisi vastineen vastineensa välittömästi Sulkusen kommenttien perässä.

Saa nähdä kumpi saa viimeisen sanan. No, se ei ole olennaista, eikä edes se kumpi kenenkin mielestä on enemmän "oikeassa".

Sulkunen joka tapauksessa luonnehti diskurssianalyysin suuren nimen, hollantilaisen Teun van Dijkn menetelmällistä innovaatiota herkullisemmin kuin kukaan toinen Peilaajan muistiin jäänyt:

"Teun van Dijkn 'metodi' on kokoelma logiikasta, semiotiikasta, kognitiivisesta psykologiasta, sosiolingvistiikasta, etnometodologiasta ja ksekskeluanalyysista peräisin olevia ideoita. Sen menestys ei perustu omaperäisyyteen tai johdonmukaiseen tulkintateoriaan, vaan siihen että van Dijk antaa tekstin tutistamisääntöineen arvovaltaa ja tieteellisyden leimaa sille mitä tuhannet sosiologit ja viestintätutkijat muutenkin tekevät, eli tiivistävät ja tulkitsevat (joukkoviestimien tuottamia) tekstejä."

■ ...mutta myös Helsinkiin...

Sen sijaan toinen kohta Sulkusen puheenvuorossa hämmästyttää Peilaajaa jopa suuresti:

" - - - kumpi on - - - käytännöllisempää, senkö osoittaminen, miten työttömyys vaikuttaa sairastavuuteen, henkiseen pahoinvointiin, tulotasoon, itsemurhien määrään tai yhteiskunnan konfliktialttiuteen? Vai senkö selvittäminen, mitä kaikkea perustellaan sillä itsestäänselvyydellä, että palkkatyö perustuvassa talousjärjestelmässä palkkatyön puute on hirveä ongelma? Edellisiin kysymyksiin vastaaminen helposti luettaisiin 'todellisen työttömyyden' tutkimiseksi, jälkimmäiset diskurssianalysiksi. Vai kuinka?"

Ei kai noin. Edellisiin kysymyksiin etsisi vastausta traditionalisti-sosiologi ressu sovinnaisine menetelmineen: esim. työttömyyden ja sairastavuuden yhteyksiä kartoittaessaan hän suostuisi hyödyntämään myös lääketieteellistä tietoa. Diskurssianalyttikko taas tutkisi, minkälaisia puhetapoja kyseisestä yhteydestä käytetään 1) julkisesti tiedotusvälineissä, 2) yksityisesti. Tässä työssään hän taatusti olisi itsერიittonen eikä tahrisi käsiään alempien tieteiden tietovarantoon.

■ ...ja lopuksi Tampereelle

Lieneekö Rajanti traditionalisti? Peräti objektivistä? Vääräoppinen? Nuhdeltava? Lukija arvioikoon itse:

"Minun väitteeni on, että sosiologit ovat ryhtyneet harrastamaan 'uutta ja radikaalia' diskurssianalyysejä välttyäkseen todellisilta uutuuksilta ja radiaalisuudelta. Että sosiologit sivuuttavat tyytyväisinä kysymyksen sosiaalisesta todellisuudesta ja sen luonteesta keskittyen tutki- maan tämän todellisuuden 'ilmauksia', 'sitä millä tavalla puhutaan'; ei siksi että heidän käsityksensä sosiaalisesta todellisuudesta sitä sisäisellä johdonmukaisuudella vaatisi, vaan siksi että heillä ei tosiasiaassa ole siitä mitään käsitystä."

Mikä röyhkeys! Mikä herja! Peilaaja rientää eteiseen joka kerta kun postiluuk-

ku kolahtaa nähdäkseen, joko *Sociologia* 4/92 on ilmestynyt.

■ Monitori lyö ällikällä

Tiedotus- ja muutkin tutkijat ovat joskus kiinnittäneet huomiota siihen heppoiseen tapaan, jolla mainos- ja markkinointiala omien tutkimustensa pohjalta selittelee ja yksinkertaistaa asioita. Eivätkä turhaan olekaan.

Viherjuuri Communication Groupin lehdessä *Mitä Vielä* meille kerrotaan ihmeellisiä uutisia: "Kulutusjuhlinta on päätynyt myös asennetasolla. Tunteet ja aistillisuus on pantu jäihin, ja päätökset tehdään nyt järjellä." Näin kuulemma ker- too Monitori 1991.

Uskomaton on se ihmiskuva, se teoria tai "teoria" jonka pohjalta moiset totaaliset muutokset ovat mahdollisia.

■ Todentuva hypoteesi, tai sitten ei

Titteli trenditutkija ja viestintäpsykologi on Suomessa tunnetusti yhdellä henkilöllä, Mirka Parkkisella. Iltalehdessä 22.10.92 hän ruoti kunnallisvaalien tuloksia, tuotti estottomasti omia merkityksiään ilmiöille ikään kuin yhteisinä merkityksinä, mutta esitti myös ainakin yhden kiintoisan hypoteesin. Nimenomaan hypoteesin, jota osoittaa jo sana "saattaa", miksi ei myös sana "ehkä":

Esko Ahon näennäinen kovuus ja pinnan kestäminen tv:ssä ja ylimalkaan julkisuudessa vaikeuksien keskellä ja vaalitappion jälkeen "saattaa - - - olla merkki lähestyvistä burn outista. Ehkä hän on sekä henkisesti että ruumiillisesti niin yllärasittunut, ettei hän uskalla päästää mitään tunteita ulos."

■ Medien-, tietenkin Medien-

Lukija saattaa kuvitella että Peilaaja ei osaa saksaa. *Das stimmt ja nicht*. Viime numeron yhteen pätkään pujahtanut sana Mediawissenschaft oli tietenkin latomavirheen tulos ja oikea muoto kuuluu *Medienwissenschaft*.

■ Tampereen lisensiaatit historiaan

Historian siipien havinaa näki vähän aikaa sitten Aamulehti Tampereen yliopiston toimittajatutkinnon ja tiedekunnan tiedotusopin yhdistämisessä. Mikäs siinä. Mutta luettuaan lehden uutisesta uusien tutkintovaatimusten kuvauksen Peilaaja tunsu syvää helpotusta siitä, että ehti suorittaa oman tutkintonsa ns. pysähtyneisyyden aikana. Näin kuvaa Aamulehti uutta tilannetta.

"Näin se käy: kaikki suorittavat ensin 120 viikon toimittajatutkinnon, joka on samalla osa ylempää kandidaatin tutkintoa (160 viikkoa lisää). Sen jälkeen voi jatkaa tiedekunnassa."

Täytyy tunnustaa, että meni melkein kahvi väärään kurkkuun. Ovat riivatut korottamassa siis maisterin tutkintoa 280 opintoviikon mittaiseksi. Tämän ylempään (?) kandidaatin tutkinnon jälkeen pääsee sitten tiedekuntaan. Taannoiset ilkeydet Tampereen lisensiaateista voitaneen joka tapauksessa unohtaa, seuraavaa lisensiaattiakin saadaan tällä matemaattikalla odotella tovi, arvelee Peilaaja.

■ Kunto Kalpa — uskova mies

Keskisuomalaisen kohunimimerkki Kunto Kalpa, jonka henkilöllisyyttä on yritetty selvittää tietokoneanalyysejä myöten, on nyt antanut haastattelun Jyväskylän kaupunkiseurakunnan *Seurakuntaviestille* (8/1992).

Kysymys-vastaus -tyyliin etenevä juttu kertoo Kunto Kalvan mm. rukoilevan joka ilta. Itse Kalvan henkilöllisyydestä voi tehdä päätelmiä joidenkin kysymysten pohjalta.

Ensinnäkin Kalpa on mies (kuka on paras kaverisi: vaimoni), hänen perheensä on yksilapsinen (ketä eniten rakastat: omaa lastani), ja suuri (keitä perheeseen kuuluu: olemme suurperhe, meitä elää kolme polvea saman katon alla). Lisäksi Kalpa saattaa olla kotoisin maalta (mikä on mieluisin lapsuuden muistosi: usvaiset kesäillat joella).

Tällaiseen muottiin sopivia suomalais-

sia on vielä liikaa, mutta jos vastaavallaisia haastatteluja saadaan luettavaksi lisää, voi palapelin kokonaisuus ehkä hahmottua.

Valitettavasti jutussa ei kerrota, miten haastattelu tehtiin. Ilmeisestikin kirjeitse. Toinen mahdollisuus olisi tietysti Watergate-tyylinen tekotapa: keskiyöllä pimeässä autotallissa, niin etteivät vastaajan kasvat näkyisi. Kalvan olisi kuitenkin ennen haastatteluaan varmistettava, ettei hänen ääntään tallennettaisi nauhurille myöhempää analyysia varten.

■ Mensonge-havainto Pirkanmaalta

Fantastisen yhteensattuman kautta olemme salateitse saaneet tietää, että ystävämme Henri Mensonge (vrt. Bradbury, M. Mensonge. Tre, 1992) on nähty Tampereella. Lehteä varten lähetetty valokuva oli pahaksi onneksi täysin ylivalotunut, joten saamme tyytyä sanalliseen deskriptioon.

Mensonge oli yhytetty Kebab-kioskin jonosta Oskarinhovin edestä juuri ennen kuin hän oli astumassa taksiin mutisten

itseksään: Mit der Wahrnehmung eines Gestandes kann unmittelbar der Begriff von einem Objekte überhaupt, von welchem jene die empirischen Prädikate enthält werden, tai jotakin sinnepäin. Hän oli käyttänyt saksaa, koska suomalaisten ranskantaito on tunnetusti kehnolaista. Mukanaan Mensongella oli Vastapainon koko johtokunta, Antti Eskola, Faina Pietilä ja Ensio Välskäre sekä valikoitu seurue Ajankohtaisen kakkosen terävintä kärkeä. Kameraryhmä ei mahtunut enää samaan taksiin.

Numeron kirjoittajia

Teun A. van Dijk, University of Amsterdam, Amsterdam, Netherlands

George Gerbner, Annenberg School for Communication, University of Pennsylvania, Philadelphia, PA, USA

Jouko Huru, YTK, tutkija, Rauhan- ja konfliktitutkimuslaitos (TAPRI)

Anders Johansen, senior lecturer, Department of Mass Communications, University of Bergen, Norway

Heikki Kuutti, FK, tutkija, Jyväskylän yliopisto, viestinnän laitos

Tarmo Malmberg, dos. YT, HuK, vs. yliassistentti, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos

Kaarle Nordenstreng, professori, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos

Allen W. Palmer, Communication Department, Brigham Young University, Provo Utah, USA

Pertti Tiihonen, apulaisprofessori, Helsingin yliopisto, viestinnän laitos

Tarja Valkonen, FK, vt. lehtori, Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos

Tapio Varis, va. professori, Lapin yliopisto, mediatieteen laitos